

2

Cumhuriyet Dönemi Vakıfları: Tarihi Bir Bakış ve Vergi Muafiyetine Sahip Vakıfların Mali Krizi

Davut Aydın

**ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
ESKİŞEHİR**

Cumhuriyet Dönemi Vakıfları: Tarihi Bir Bakış ve Vergi Muafiyetine Sahip Vakıfların Mali Krizi

GİRİŞ

“Cumhuriyet Döneminde Vakıf Stratejisi ve Uygulamaları” adlı bu çalışmada seksen yıllık cumhuriyet döneminde vakıfların gelişimleri ele alınarak incelenmektedir. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Osmanlı’dan devralınan vakıflar ile Cumhuriyet döneminde kurulan vakıflar ve sorunları incelenmektedir. İkinci bölümde ise vergi muafiyeti olan vakıfların mali ve ekonomik analizleri yapılarak gelişme trendleri ele alınmaktadır. Sonuç ve öneriler bölümünde ise tespitler ve geleceğe dönük öneriler ortaya konmaktadır. Bu çalışma yapılırken aşağıdaki şu soruların yanıtları alınmaya çalışılmıştır:

- Vakıflar amaçlarını gerçekleştirecek düzeyde yeterli mal varlığına sahipler mi?
- Vakıflar özel mi? Kamu sisteminin bir parçası mı değil mi?
- Gönüllülük esasına dayanıyor mu?
- Kamusal yükleri paylaşıyorlar mı?
- Saydam, hesap verebilir bir mali raporlama sistemleri var mı?
- İşletme sermayeleri ne durum da?
- Enflasyondan ne ölçüde etkilenmektedirler?
- Kamu vakıflarının özel vakıflar içerisindeki yeri nedir?
- Bağış ve yardımların vakıf gelirleri içerisindeki payı nedir?
- Bağış ve yardımların vergi gelirlerine ne GSMH’ya oranları nedir?
- Vakıfların kurumsal sektörlerle ilişkileri ne durumdadır?

Bu çalışmayı sürdürürken ortak bir “vakıf” kavramı üzerinde anlaşmak gerekir. Bu nedenle çalışma “vakıf” kavramı tanımı ve unsurları ortaya konarak başlatılmıştır.

I. BİRİNCİ BÖLÜM

A. Vakıf Kavramı

Kar amacı gütmeyen kuruluşların başında Vakıflar ve Dernekler gelmektedir. Vakıflar, kar amacı gütmeyen kuruluşların bel kemiğidir. Vakıf nedir? ne değildir? Bu kavram üzerinde uzlaşmaya varmak gerekir. Zira vakıf denildiği zaman kimileri otomobil, kimileri bisiklet anlamaktadır. Bu bakımdan vakıf tanımı üzerinde, kar amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili tanımlamalarda ve kavramlarda olduğu gibi bir uzlaşmaya varmak ve ortak bir paydada buluşmak gerekmektedir.

Vakıf, aşağıdaki özelliklere sahip olan bir mal varlığı kuruluşudur. Vakıfların sahip olmaları gereken özellikler, kar amacı gütmeyen kuruluşların sahip olması gereken özellikler, kar amacı gütmeyen kuruluşların sahip olması gereken özelliklere paralel bir şekilde, şöyle sıralanabilir:

1. Mal varlığı olmalı,
2. Anlamlı ve sürekli bir kurumsal yapıya sahip olmalı,
3. Özel olmalı, kamu sisteminin bir parçası olmamalı,
4. Kendi kendini yönetebilmeli, özgürce karar alma ve uygulama yetkisi olmalı,
5. Kar dağıtmamalı,
6. Gönüllük esasına dayanmalı,
7. Kamusal Amaçları destekleyici nitelikte olmalı,
8. Üyelik esasına dayanmalı (Dernekler gibi üyeliğe dayalı olmamalı)

Yukarıdaki sekiz temel kriteri göz önünde tutarak Vakıfları şöyle tanımlamak mümkündür:

Vakıflar, kamusal amaçlara hizmet etmek üzere gönüllü olarak kurulan, belirli bir

kurumsal yapıya sahip olan, kamu yönetim mekanizmasının bir parçası olmayan, kendi kendini yönetebilen, üyelik temeline dayanmayan, belirli bir mal varlığına sahip olan kar amacı gütmeyen kuruluşlardır.

Bu çalışmada, vakıf kavramı yukarıda yapılan tanım çerçevesinde ele alınmaktadır.

Türkiye 'deki vakıfların bu tanıma uygun olup olmadıkları, bu tanımda yer alan unsurları karşılayıp karşılamadıkları ilerde ayrıca ele alınarak incelenecektir.

Cumhuriyet Döneminin Vakıflar konusunda karşı karşıya kaldığı iki temel sorun bulunmaktadır. Bunlar;

- Osmanlıdan Devralınan Vakıfların Sorunları
- Yeni Dönemin Vakıf Modeli Nasıl Olacak

B. Osmanlıdan Devralınan Vakıfların Sorunları

Prof.Dr. Murat Çizakça'nın önceki bölümde ayrıntılı olarak ortaya koyduğu gibi, yüzlerce yıl önce Türk ve İslam toplumunun hayır ve yardımlaşma duygularından doğan vakıf kurumu, zaman içinde büyük gelişmeler göstererek sosyal, ekonomik, kültürel ve dinsel alanlarda önemli görevler ve işlevler yerine getirmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde, vakıf kurumu sadece dini hizmetleri yerine getirmekle kalmamış, bunun çok ötesinde, eğitim, öğretim, sağlık, sosyal hizmetler, yol su, köprü, han, hamam ve kervansaray gibi kamunun ağırlıklı olduğu ekonomilerde kamu kuruluşlarınınca yerine getirilen pek çok hizmetler vakıflar eliyle yapılmıştır.

Uzun bir geçmişe ve geleneğe sahip olan vakıf kurumu iyi yönetildiği ve yeterli gelir kaynaklarına sahip olduğu sürece gelirleriyle giderlerini karşılayabildiklerinden hizmetlerini aksatmadan yürütmüşlerdir. Ancak, Osmanlı İmparatorluğunun gerileme dönemlerinde özellikle 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren gittikçe gerilemeye başlamışlar ve misyonlarını yerine getiremez duruma düşmüşlerdir.

Cumhuriyet hükümetleri çok geniş bir coğrafi alana yayılmış, kapsamlı, gelirleri giderlerini karşılamayan, devlet desteğinden yoksun, ağır yönetim sorunları içerisinde bulunan, denetim dışı kalmış, sayıları bile bilinmeyen, farklı hukuk düzenlerine göre kurulan ve işleyen ancak çok zengin kültür ve tarihsel birikime sahip bir vakıf düzenini devralmıştır.

Vakıflar Osmanlı'da çok önemli sosyal, ekonomik ve kültürel işlevleri yerine getiren kuruluşlardır. Bu nedenle çok önemli bir mal varlığına sahiptirler.

Tablo 1'de görüldüğü gibi Osmanlı'dan devralınan vakıfların mal varlıkları arasında camiler, kilise ve Sinagoglar, Öğrenci Yurtları, Türbeler, Aşevleri ve Kütüphaneler gibi çok zengin bir kültürel miras yer almaktadır.

TABLO 1. ESKİ VAKIFLARIN MALVARLIKLARININ DAĞILIMI

Tür	Sayı
Camiler	49
Kilise ve Sinagog	70
Öğrenci Yurtları	62
İşhanları	135
Otel ve Kervansaraylar	999
Türbeler	1,234
Çeşme ve Şadırvanlar	281
Bedestenlar	42
Köşkler	14
Köprüler	43
İş Merkezleri	9
Okullar	174
Aşevleri	35
Rasathane	10
Sebil Şadırvan	37
Namazgah	9
Kütüphane	14
Termal Kaplıcalar	7
Diğer	1300
Toplam	4,524

Atatürk vakıflar konusuna büyük önem vermiştir.

Osmanlı'dan devralınan kültürel değerlere ve vakıflara ait sorunların çözümlenmesi ve bunların korunup geliştirilmesi konusunda Mustafa Kemal Atatürk 1 Mart 1922 tarihinde TBMM 3.Yasama Yılı Açış Konuşmasında şöyle demektedir:

“Vakıf sorununa gelince, bildiğiniz gibi, vakıf, ülkemizin önemli bir varlığını oluşturur. Bu servetten millet ve memleketi hakkıyla yararlandırabilmek için Şeri’ye Vekaletiyile birlikte bütün bakanlar kurulumuz ve hatta Yüce Meclisin bu konuyu önemle inceleyerek bu büyük kurumun çöküntüden kurtarılmasını ve ülkeye faydalı bir duruma dönüştürülmesini dilerim.

Efendiler,

Vakıfların kuruluş nedeni göz önünde tutulunca, bunun dini kuruluşu ile birlikte hizmet ve sosyal yardım amaçladığı ortaya çıkar. Vakıfların hayır evleri, akıl hastaneleri ve diğer hastaneler ile misafirhaneler, kütüphaneler, kervansaraylar, hamamlar, çeşmeler, okullar, medreseler ve diğer kültür kurumlarını kapsamış olması vakıf sorununun düzenlenmesinde uyulması gerekli olan kuralları göstermektedir¹.”

Mustafa Kemal Atatürk bir yıl sonra 1 Mart 1923 tarihli TBMM 4.Yasama Yılı Açılış Konuşmasında Vakıflar konusuna bir kez daha TBMM ve Cumhuriyet Hükümetinin eğilmelerini istemiş ve;

“Geçen yıl arz etmiştik. Bu yılda tekrarlıyoruz. Vakıf sorunu önemlidir. Ülkemizin ve ulusumuzun gerçek yararına uyacak biçimde incelemeli ve modern görüşlere uygun biçimde düzenlenmelidir, bu, gereklidir².”

diyerek konuya ne kadar önem verdiğini ortaya koymuştur.

Mustafa Kemal Atatürk’ün vizyonu doğrultusunda Cumhuriyet döneminin vakıf stratejisi belirlenmiştir. Bu

strateji, yeni dönemin vakıf modelinin Türk Medeni Kanununda “Tesisler” adı altında düzenlenmesi, Osmanlıdan devralınan vakıflar için ise ayrı bir vakıflar uygulama kanunu yapılarak uygulamaya konmasıdır.

Bu bağlamda, vakıflar kanunu ve uygulamalarını incelemek üzere İsviçre’ye bir heyet gönderilmesi, o dönemin ünlü hukuk uzmanı Prof.Dr. LEEMANN’ın Türkiye’ye davet edilmesi, Osmanlıdan devralınan vakıfların incelenmesi, uzmanlar grubundan oluşan bir heyetin kurulması ve bir vakıflar kanunu tasarısının hazırlanması yönünde bir dizi çalışmalar başlatılmıştır.

Bir taraftan, vakıflarla ilgili olarak yukarıda belirtilen çalışmalar sürdürülürken, öte yandan, vakıfların sorunlarına çözüm getirme yönünde özellikle bütçe kanunları çerçevesinde çeşitli tedbirler alınmıştır.

C. Cumhuriyetin İlk On Yılında Yapılan Çalışmalar³

- Mülhak vakıflardan her yıl hazine adına alınan maktu vergilerin kaldırılması
- “Vakıf malı satılamaz” hükmünün değiştirilmesi
- Vakıf paralarının Emniyet Sandığı tüzüğüne tabi tutulması ve bu çerçevede işletilmesi
- Vakıf eserlerinin yok olmalarını önlemek amacıyla illerin harcama yetkilerinin artırılması
- Eğitimin Birleştirilmesi Kanunu doğrultusunda vakıflara ait okulların, arsaların Milli Eğitim Bakanlığına ve İl Özel İdarelerine devredilmesi
- Vakıf emlak arazilerinin üç yıldan fazla kiraya verilmesini engelleyen hükümlerin kaldırılması
- Vakıf ormanı ve arazilerine 93 harbine (Türk-Rus Harbi) müteakip yerleşmiş ve o zamana kadar kendine tahsis edilen arazileri yarıcı ve kiracı sıfatıyla

¹ Millet Meclisi Tutanak Dergisi D. 1. C. 18. Sa:2

² Millet Meclisi Tutanak Dergisi D. 1. C. 28 Sayfa 2

³ Vakıflar Umum Müdürlüğü, Vakıflar Umum Müdürlüğü’nün Cumhuriyetin İlk On Senesindeki İşleri Hakkında Rapor, Başvekalet Matbaası, Ankara-1933

- kullanan göçmenlere bu arazilerin uygun koşullarla verilmesi
- Vakıflara ait gayri menkullerin sigorta ettirilmesi
  - Mülhak vakıflardan %5 denetim payı alınması
  - Osmanlı döneminde başlayan ve henüz tamamlanmamış inşaatların tamamlanması ve inşaat yatırımlarının Anadolu'ya yayılması, bu çerçevede çeşitli illerde konaklama ihtiyaçlarını karşılamak üzere oteller yapılması
  - Vakıflarla ilişkisi olmayan kişilerden vakıf mallarının alınması ve kurtarılması

1924-1932 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılan harcamaların dağılımları EK 2'de verilmiştir (Bakınız Ek 2).

Vakıflar cumhuriyetimizin ilk yıllarında sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmemize önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Tablo 2 incelendiğinde görüleceği üzere Vakıflar Genel Müdürlüğü Cumhuriyetin ilk on yılında Darülfununa, Darüşşafaka'ya, Hilâliahmere, Himayei Eftal Cemiyetine, "Samsun Himayei Eftal Cemiyeti", Mülğa Türk Ocaklarına, "Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğüne", Belediyelere, İdarei Hususiyelere, Muallimler Birliğine, Himayei Eşcar Cemiyetine, "Talebe Yurtlarına ve Maarif Cemiyetine", Ankara Spor Kulübüne, Ankara Hukuk Fakültesine, Şehitlikleri İmar Cemiyetine, Bikudret Hayratın İmar ve İhyasına, Mezarlıklar satış bedelinden belediyelere finans desteği vererek ülkemizin gelişmesine katkılarda bulunmuştur.

D. Prof. Dr. Leemann'ın Hazırladığı Vakıflar Kanunu4

Eski ile yeni bağdaştıran bilim adamı Prof.Dr. Leemann

Prof.Dr. Leemann tarafından hazırlanan ve dokuz yıllık bir çalışmanın ürünü

olan 2762 sayılı Vakıflar Kanunu 1935 yılında yasalaşarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasanın temel amaçları ve felsefesi Kanunun gerekçesinde şöyle özetlenmektedir:

- Bütün vakıfları kötü kullanımdan korumak amacıyla güçlü bir denetim tesis etmek
- Gayeleri bugünkü ihtiyaçları tatmin etmeyen vakıfların o ihtiyacı tatmin edecek şekle koymak
- Sosyal faydaları mevcut olduğu halde dağılmaya yüz tutmuş vakıfları dağılmaktan korumak
- Mütevelliler elinde iyi idare edilenlerin o vasıtalarla idaresine devam olunmak, idare edilmeyenleri Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlamak
- Medeni Kanun hükümleri ile kabili telif olmayan vakıfları tasfiye etmek
- Vakıflar için bir sicil kütüğü tutulmasını temin etmek

Adı geçen Vakıf Kanununda Osmanlıdan devralınan vakıflar 3 grupta toplanmaktadır.

1. Mazbut Vakıflar
2. Mülhak Vakıflar
3. Azınlık ve Cemaat Vakıfları

1. Mazbut Vakıflar:

Kurucuları ve mütevellileri ölmüş olup Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen vakıflardır. Bunların sayısı 5,376 dır. Mazbut vakıflara ait taşınmaz malların dağılımları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere 62,186 adet taşınmaz mevcut olup, bunların 44,066'sı gelir getiren taşınmaz, geriye kalan 18,120'si hayrat niteliğindedir. Yapılan hayratların arkasında o hayratın devamlılığını sağlayan gelir getirici nitelikte taşınmazların var olduğu gözlenmektedir.

4 1929-1938 yılları arasında Türkiye'de kalmıştır. 2762 sayılı Vakıflar Kanunu tasarısını hazırlamıştır. Adı geçen Kanun tasarısının TBMM'ne sunumunda dönemin Başbakanı İsmet İnönü Leemann'dan övgüyle söz etmiştir. Birçok kaynakta, vakıflar yasa tasarısına temel teşkil edecek bir rapordan "Leemann Raporu"ndan söz edilmektedir. Ancak Cumhuriyet arşivinde, TBMM'de, Türk Tarih Kurumu'nda, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde, Züriç Üniversitesi'nde ve İsviçre Milli Kütüphanesinde yapılan bütün araştırmalara rağmen bu rapora ulaşılamamıştır. Bu nedenle, Vakıflar Kanunu tasarısının tümüyle Leemann'ın tüm görüşlerini yansıtır yansıtmadığı ya da ne ölçüde yansıttığı konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapılamamaktadır.

TABLO 3. MAZBUT VAKIFLARA AİT TAŞINMAZ MALLAR

Mazbut Akar	38.344
Mazbut Hayrat	17.726
Mülhak Akar	5.275
Mülhak Hayrat	225
Bağış Akar	223
Bağış Hayrat	91
7044 Akar	224
7044 Hayrat	78
TOPLAM	62.186

VAKIF TAŞINMAZ MALLARIN AKAR VE HAYRAT OLARAK SAYILARI

Akar	44.066
Hayrat	18.120
TOPLAM	62.186
<i>Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü</i>	

2. Mülhak Vakıflar

Kurucularının çocukları ve mütevelliler tarafından yönetilen fakat Vakıflar Genel Müdürlüğünce gözetilen ve denetlenen vakıflardır. Bunların sayısı 322'dir.

3. Azınlık ve Cemaat Vakıfları

Bunlar, azınlıkların dinsel, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile kurulan vakıflardır. Azınlıklar tarafından yönetilirler. Fakat Vakıflar Genel Müdürlüğünün gözetim ve denetimine tabidirler. Bunların sayıları 75 Adet Rum, 52 Adet Ermeni, 18 Adet Musevi, 9 Adet Süryani, 3 Adet Kildani, 1 Adet Bulgar, 1 Adet Gürcü/Katolik, 1 Adet Maroni ve 1 Adet Esnaf Vakfı'dır.

E. Cumhuriyet Dönemi Vakıfları

Cumhuriyet döneminde 1926-1967 yılları arasında Türk Medeni Kanununda "Tesisler" adı altında düzenlenen hükümler çerçevesinde 73 adet vakıf tescil edilmiştir. Bunların arasında Sosyal Sigortalar Kanunu'nun Geçici 20. Maddesine göre bankalar ve sigorta

şirketlerince kurulan Emekli ve Yardım Sandıkları da yer almaktadır.

Cumhuriyet döneminde toplam 4,706 vakıf kurulmuştur.

Cumhuriyet döneminde kurulan vakıfların dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

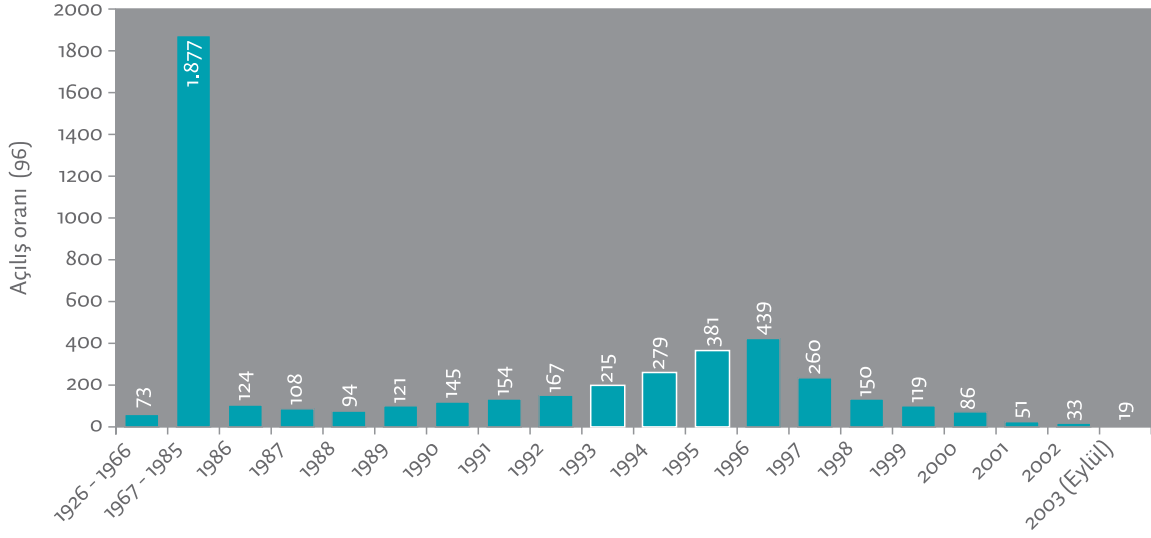
TABLO 4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE KURULAN VAKIFLARIN DAĞILIMLARI

(31.12.2003 Tarihi İtibariyle)	
Tür	Sayı
Özel kişi Vakıfları	3.677
Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıfları	928
Çevre Koruma Vakıfları	76
Sosyal Güvenlik Vakıfları	24
Türk Silahlı Kuvvetleri Vakfı	1
Toplam	4.706
Vakıf Şubeleri	3.059
Vakıf Temsilcilikleri	166
İrtibat Büroları	27
Genel Toplam	7.958
<i>Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü</i>	

Tablo 4'te görüldüğü gibi 80 yıllık Cumhuriyet tarihinde toplam 4,706 adet vakıf kurulmuştur. Bu vakıfların 3,677'si gerçek kişiler tarafından kurulan kişi vakıflarıdır. 928'si Kanunla kurulan Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Vakıflarıdır. Ayrıca 76 adet Çevre Vakfı, 24 adet Sosyal Güvenlik Vakfı bulunmaktadır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin savaş gücünün artırılmasına katkıda bulunmak amacıyla daha önce kurulan Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Güçlendirme Vakıflarının tüm mal varlıklarının devredilmesi suretiyle 17.6.1987 tarih 3388 Sayılı Yasa ile Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı kurulmuştur. Bunlara ek olarak Cumhuriyet Döneminde kurulan vakıflara ait 3,059 şube, 166 temsilcilik ve 27 adet irtibat bürosu bulunmaktadır.

1967 yılında Medeni Kanunda yapılan değişiklikleri içeren 903 Sayılı Yasa ile birlikte vakıf tescilleri hızlanmıştır. Yıllar itibariyle tescil edilen vakıf sayıları Şekil 1'de sunulmuştur.

ŞEKİL 1. YILLAR İTİBARIYLA TESCİL EDİLEN VAKIF SAYILARI

1990'lı yıllar vakıf sayılarında patlamanın yaşandığı yıllar olmuştur.

Şekil 1'de görüldüğü gibi 1926 yılından 2003 yılı sonuna kadar toplam 4,895 adet vakıf tescil edilmiştir. Vakıf tescil sayılarında en büyük artış 1990'lı yıllarda olmuştur. 1990 yılında 145 olan tescil sayısı hızla artarak yükselmiş 1994 yılında 279'a, 1995'de 381'e ve 1996 yılında 439'a yükselmiştir. Daha sonraki yıllarda ise azalan bir trend göstermektedir. Bu patlamanın ana nedeni derneklerin tabi olduğu yasal prosedürden ve denetimlerden kaçıştır.

II. İKİNCİ BÖLÜM

VERGİ MUAFİYETİ OLAN VAKIFLARIN MALİ VE EKONOMİK ANALİZİ

A. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Cumhuriyet dönemi vakıflarının gerçek mali ve ekonomik durumlarını ortaya koymak ve böylece belirlenecek strateji ve politikalara, yapılacak düzenlemelere ışık tutmak amacıyla vergi muafiyeti olan vakıflar inceleme ve değerlendirme kapsamına alınmıştır. Araştırma vakıfların 2000, 2001 ve 2002 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarına dayanmaktadır.

Halen vergi muafiyeti olan ve vergi muafiyetlerini koruyan vakıf sayısı 215 dir.

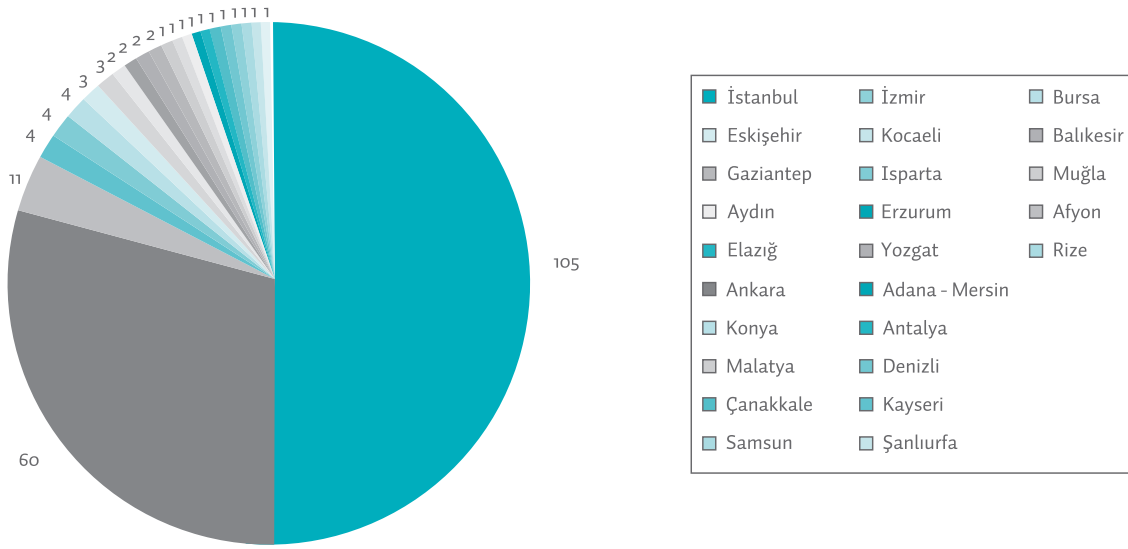
Bunların bölgesel dağılımları Tablo 5'te gösterilmiştir.

TABLO 5. VERGİDEN MUAF VAKIFLARIN DAĞILIMLARI

Bölge Adı	Vakıf Sayısı
İstanbul	105
Ankara	60
İzmir	11
Adana - Mersin	4
Bursa	4
Eskişehir	4
Konya	3
Kocaeli	3
Antalya	2
Balıkesir	2
Gaziantep	2
Malatya	2
Isparta	1
Denizli	1
Muğla	1
Aydın	1
Çanakkale	1
Erzurum	1
Kayseri	1
Afyon	1
Elazığ	1
Samsun	1
Yozgat	1
Şanlıurfa	1
Rize	1
Toplam	215

ŞEKİL 2. VERGİ MUAFİYETİ OLAN VAKIFLARIN BÖLGESEL DAĞILIMI

Vergiden muaf vakıf sayısı 215'tir.

Şekil 2'de görüldüğü gibi 215 vakfın 105'İstanbul, 60'ı Ankara, 11'i İzmir, 4'ü Adana, 4'ü Bursa bölgelerinde faaliyet göstermektedirler. Bir başka deyişle vakıfların %85'i faaliyetlerini 5 bölgede yoğunlaştırmıştır.

Bu verilerin ışığında araştırma kapsamına 7 bölge seçilerek, 7 bölgede faaliyet gösteren vakıfların incelenmesinin yeterli olacağı düşünülmüştür. Seçilen bölgeler ve araştırma kapsamına alınan vakıflarla ilgili istatistiksel bilgiler Şekil 3'te verilmiştir.

Araştırma kapsamına alınan vakıf sayısı 135'tir.

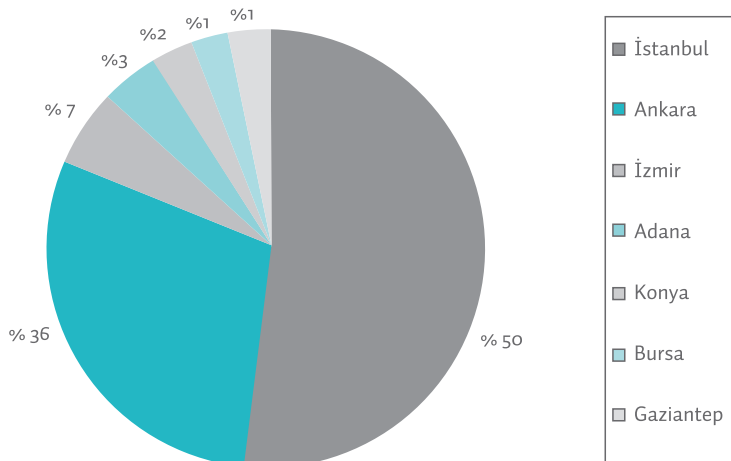
Araştırma kapsamına alınan 7 bölgedeki vakıf sayısı 189 olup bunlardan bilgileri düzenli olan 135 vakıf üzerinde araştırma yürütülmüştür. Araştırma kapsamına alınan 135 vakıf büyüklük itibarıyla toplam vergiden muaf vakıfların %80-85'lik bölümünü oluşturmaktadır.

B. Vakıfların Aktif ve Pasif Kompozisyonu

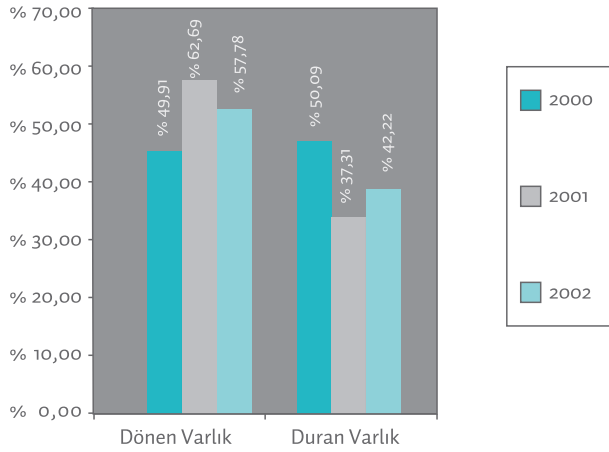
Araştırmaya dahil 135 vakfın 3 yıllık (2000, 2001 ve 2002 yılları) aktif ve pasif toplamının dağılımları Şekil 4 ve Şekil 5'te özetlenmiştir.

Şekil 4'te görüleceği üzere vakıfların toplam aktiflerinin %50'den fazlası dönen

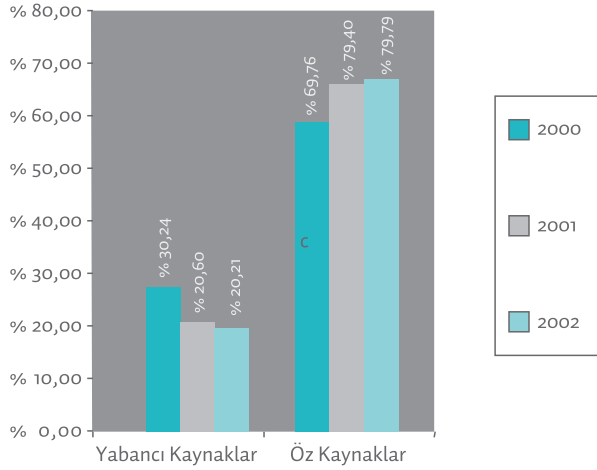
ŞEKİL 3. VERGİDEN MUAF VAKIFLARIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

ŞEKİL 4. YILLARA GÖRE AKTİF TOPLAMI DAĞILIMI

ŞEKİL 5. YILLARA GÖRE PASİF TOPLAMI DAĞILIMI

varlık niteliğindedir. Bunun içinde de en büyük aktif kalemi Banka Mevduatlarıdır.

Şekil 5'te ise yatırımların hangi kaynaklardan finanse edildiği görülmektedir. Kaynakların 200 yılında yaklaşık % 70'i, 2001 ve 2002 yılında yaklaşık %80'i Öz kaynaklardan oluşmaktadır.

C. Aktif ve Pasiflerin Büyüme Yüzdeleri

Vakıflarda birbirinden ayrılamayan iki unsur: hizmet ve malvarlığı

Vakıfların amaçlarının gerçekleştirilmesi sahip oldukları mal varlıklarına bağlıdır. Giderlerini ve hizmetlerini karşılamak amacıyla kullanılan mal varlığı dönen varlıklar olarak ifade edilmektedir.

Bunun dışında bina, arsa, arazi ve iştirak gibi yatırımları duran varlık olarak tanımlanmaktadır.

Vakıf varlıklarının %50'den fazlası dönen varlıktır.

3 yıllık dönemde aktif ve pasifleri büyüme yüzdeleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

TABLO 6. AKTİF VE PASİF TOPLAMI ARTIŞLARI

Yıllar	2000-2001	2001-2002
Dönen Varlık	84,05%	30,02%
Duran Varlık	9,14%	59,64%
Toplam Aktif	46,52%	41,04%
Yabancı Kaynaklar	0,17%	38,36%
Öz Kaynaklar	66,77%	41,78%
Toplam Pasif	46,52%	41,07%

Tablo 6'da görüldüğü gibi 2000-2001 yıllarında toplam aktifler %46.5 oranında, 2001-2002 yılında ise %41 oranında büyüme göstermiştir. Aktifler içerisinde dönen varlıkların büyüme oranı 2000-2001 yıllarında %84'tür. 2001-2002 yılında bu oran %30'a düşmüştür.

Öz kaynaklarda ise 2000-2001 yıllarında %66.7 oranında büyürken 2001-2002 yılında büyüme gerilemiş bu oran %41.7 düzeyinde gerçekleşmiştir.

D. Vakıfların Gelir-Gider Kompozisyonu

Araştırmaya konu olan 135 vakfın üç yıllık faaliyet sonuçlarıyla incelendiğinde Tablo 7 ve Şekil 6'da görüleceği gibi 2000 yılında 135 vakfın 34'ü, 2001'de 18'i ve 2002'de 25'i dönemi zararlar kapatmıştır. Buna göre vakıfların yaklaşık %25'i gelirinden fazla harcama yapmaktadır.

Vakıfların gelir türleri itibarıyla dağılım istatistikleri Tablo 8'de verilmiştir

Vakıfların ana gelir kaynağı faiz, repo, döviz, temettü gibi finansman gelirleridir.

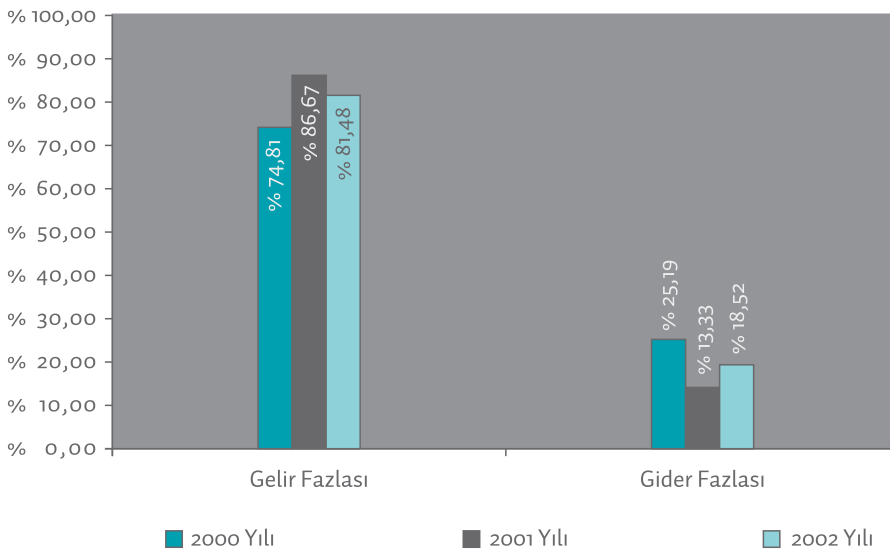
Tablo 8 dikkatlice incelendiğinde görüleceği gibi vakıfların gelirleri üç

ana kalemden oluşmaktadır. Bunların içinde en büyük gelir kalemi faiz, repo, temettü, döviz gelirlerinden oluşan “Finansman Gelirleri”dir. Bir başka deyişle, finans piyasalarından sağlanan gelirler vakıfların ana gelir kaynağını oluşturmaktadır. 2000 yılında her 100 liralık gelirin 54 lirası, 2001 yılında her 100 liralık gelirin 67 lirası, 2002 yılında her 100 liralık gelirin 53 lirası finansman geliridir. Bağış yardım gelirleri ise ortalama %20

civarındadır. Kira gelirleri ile işletme gelirleri diğer faaliyet gelirleri arasında yer almaktadır.

Vakıflar 2000 yılında her 100 liralık gelirin 71 lirasını, 2001 yılında her 100 liralık gelirin 63 lirasını, 2002 yılında her 100 liralık gelirin 69 lirasını harcamıştır. Bu harcamaların içinde amaca yönelik giderlerin yanı sıra genel yönetim giderleri de dahildir.

ŞEKİL 6. VAKIFLARIN FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMI

TABLO 7. VAKIFLARIN FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMLARI

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Gelir Fazlası	101	74,81%	117	86,67%	110	81,48%
Gider Fazlası	34	25,19%	18	13,33%	25	18,52%
	135	100,00%	135	100,00%	135	100,00%

TABLO 8. TÜRLERİNE GÖRE GELİRLERE GÖRE DAĞILIM

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Gelirler Toplamı	323.347.386 TL	100,00%	505.344.126 TL	100,00%	576.919.129 TL	100,00%
Bağış ve Yardımlar	60.122.455 TL	18,59%	107.196.183 TL	21,21%	150.210.669 TL	26,04%
Finansman Gelirleri	176.187.744 TL	54,49%	339.788.362 TL	67,24%	307.965.301 TL	53,38%
Diğer Faaliyet Gelirleri	87.037.187 TL	26,92%	58.359.581 TL	11,55%	118.743.159 TL	20,58%
Giderler Toplamı	229.928.558 TL	71,11%	321.733.000 TL	63,67%	397.262.451 TL	68,86%
Gelir-Gider Farkı	93.418.828 TL	28,89%	183.611.126 TL	36,33%	179.656.678 TL	31,14%

Gelir ve gider kalemlerindeki yıllık büyüme yüzdeleri Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9. GELİR-GİDERLERİN BÜYÜME YÜZDELERİ		
Yıllar	2000-2001	2001-2002
Gelirler Toplamı	56,29%	14,16%
Bağış ve Yardımlar	78,30%	40,13%
Finansman Gelirleri	92,86%	-9,37%
Diğer Faaliyet Gelirleri	-32,95%	103,47%
Giderler Toplamı	39,93%	23,48%
Gelir-Gider Farkı	96,55%	-2,15%

Tablo 9'da görüldüğü gibi gelirlerde 2000-2001 yılında %56 oranında 2001-2002 yılında ise %14 oranında büyüme gerçekleşmiştir. Büyüme oranlarındaki

en büyük dalgalanma "finansman gelirleri"nde görülmektedir. 2001-2002 yılında giderlerdeki büyüme oranı gelirlerdeki büyüme oranından daha yüksek oranda gerçekleştiğinden gelir-gider farkı %2.15 oranında küçülmüştür

E. Vakıflarda Pareto (80/20) Analizi

Pareto İlkesi, 80/20 İlkesi, Asgari Çaba İlkesi, nedenlerle sonuçlar, çabalarla kazançlar, girdilerle çıktılar arasında bir dengesizlik olduğunu kabul eder. Buna göre, sonuçların %80'i nedenlerin %20'sinden, kazançların %80'i çabaların %20'sinden, ve çıktıların %80'i girdilerin %20'sinden ileri gelmektedir. Bu ilke, etkinlik ve verimlilik analizlerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

TABLO 10. VAKIFLARIN AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI											
2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)
1	157.622.014	20,02%	20,02%	1	272.150.333	23,56%	23,56%	1	367.819.856	22,66%	22,66%
2	124.201.438	15,77%	35,79%	2	121.331.991	10,50%	34,06%	2	156.475.740	9,64%	32,30%
3	68.518.508	8,70%	44,49%	3	90.256.224	7,81%	41,87%	3	144.675.389	8,91%	41,21%
4	56.430.358	7,17%	51,66%	4	83.899.636	7,26%	49,14%	4	109.047.716	6,72%	47,92%
5	54.131.356	6,87%	58,54%	5	66.123.447	5,72%	54,86%	5	100.471.222	6,19%	54,11%
6	49.802.948	6,33%	64,86%	6	63.697.806	5,51%	60,37%	6	81.593.985	5,03%	59,14%
7	32.594.857	4,14%	69,00%	7	48.683.403	4,21%	64,59%	7	73.934.659	4,55%	63,69%
8	27.111.321	3,44%	72,44%	8	45.052.951	3,90%	68,49%	8	72.901.508	4,49%	68,18%
9	23.987.582	3,05%	75,49%	9	40.322.858	3,49%	71,98%	9	69.038.443	4,25%	72,44%
10	19.877.917	2,52%	78,01%	10	35.254.928	3,05%	75,03%	10	60.798.046	3,74%	76,18%
11	16.108.839	2,05%	80,06%	11	31.697.152	2,74%	77,77%	11	39.452.999	2,43%	78,61%
12	12.516.100	1,59%	81,65%	12	23.877.096	2,07%	79,84%	12	25.168.541	1,55%	80,16%
13	9.457.721	1,20%	82,85%	13	15.399.485	1,33%	81,17%	13	24.770.804	1,53%	81,69%
14	8.260.820	1,05%	83,90%	14	14.234.774	1,23%	82,41%	14	24.697.703	1,52%	83,21%
15	7.998.242	1,02%	84,92%	15	13.425.103	1,16%	83,57%	15	21.315.180	1,31%	84,52%
120	118.776.314	15,08%	100%	120	189.832.763	16,43%	100%	16	20.950.100	1,29%	85,81%
	787.396.335	100%			1.155.239.950	100,00%		17	17.305.069	1,07%	86,88%
								122	213.037.988	13,12%	100%
									1.623.454.948	100,00%	

Bu çalışmada da vakıflar aktif büyüklüklerine, öz kaynak büyüklüklerine ve gelir büyüklüklerine göre analiz edilerek vakıfların nasıl bir yoğunlaşma gösterdikleri incelenmektedir.

15 vakıf toplam aktiflerin %84'üne sahiptir.

Tablo 10 incelendiğinde görüleceği üzere 135 vakfın 15'i toplam aktiflerin yaklaşık %84'üne sahiptir. Geriye kalan 120 vakıf ise aktif toplamlarının %16'sının sahibidir.

2000 yılında aktif toplam 787 trilyon iken, bu büyüklük 1.155 trilyona, 2002 yılında da 162.345 trilyona yükselmiştir. Ancak enflasyon ortamlarında bazı bilanço kalemleri sabit kaldığından bilançolar gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır.

Vakıflarda da tam bir enflasyon muhasebesi uygulanmadığı için varlıklar olduğundan düşük görülmektedir.

Tablo 11'de vakıfların öz kaynak büyüklüklerine göre dağılımları gösterilmiştir. Burada da aktif büyüklerinin dağılımında olduğu gibi, 135 vakfın 15'i toplam öz kaynakların yaklaşık %84'üne sahiptir. Geriye kalan 120 vakıf ise öz kaynak toplamlarının %16'sının sahibidir.

15 vakıf toplam özkaynakların %84'üne sahiptir.

Tablo 12'de vakıfların gelir büyüklüklerine göre dağılımları görülmektedir. 2000 yılında toplam gelir 323 trilyon, 2001 yılında 505 trilyon, 2002 yılında da 576

TABLO 11. VAKIFLARIN ÖZKAYNAK BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakıf Sayısı	Öz Kaynaklar Toplamı	Özkaynaklar Toplam (%)	Özkaynaklar Kümülatif (%)	Vakıf Sayısı	Öz Kaynaklar Toplamı	Özkaynaklar Toplam (%)	Özkaynaklar Kümülatif (%)	Vakıf Sayısı	Öz Kaynaklar Toplamı	Özkaynaklar Toplam (%)	Özkaynaklar Kümülatif (%)
1	123.292.715	22,44%	22,44%	1	196.891.689	21,49%	21,49%	1	258.280.320	19,89%	19,89%
2	67.557.913	12,30%	34,74%	2	90.040.561	9,83%	31,32%	2	144.149.639	11,10%	30,98%
3	56.291.597	10,25%	44,99%	3	68.395.669	7,47%	38,79%	3	105.100.855	8,09%	39,08%
4	32.529.308	5,92%	50,91%	4	65.569.159	7,16%	45,94%	4	100.202.501	7,71%	46,79%
5	27.420.264	4,99%	55,90%	5	59.941.694	6,54%	52,49%	5	74.480.621	5,73%	52,53%
6	25.746.703	4,69%	60,59%	6	48.677.262	5,31%	57,80%	6	72.859.583	5,61%	58,13%
7	23.781.585	4,33%	64,92%	7	40.302.398	4,40%	62,20%	7	69.030.147	5,31%	63,45%
8	20.151.649	3,67%	68,59%	8	38.042.803	4,15%	66,35%	8	57.380.974	4,42%	67,87%
9	19.669.514	3,58%	72,17%	9	35.148.695	3,84%	70,19%	9	51.041.125	3,93%	71,80%
10	16.098.048	2,93%	75,10%	10	31.693.978	3,46%	73,65%	10	50.905.678	3,92%	75,72%
11	12.131.903	2,21%	77,31%	11	31.358.785	3,42%	77,07%	11	39.219.463	3,02%	78,74%
12	11.660.295	2,12%	79,43%	12	23.858.216	2,60%	79,68%	12	24.749.606	1,91%	80,64%
13	7.891.579	1,44%	80,87%	13	13.298.871	1,45%	81,13%	13	24.648.316	1,90%	82,54%
14	7.780.527	1,42%	82,28%	14	12.637.107	1,38%	82,51%	14	19.321.742	1,49%	84,03%
15	6.547.620	1,19%	83,47%	15	11.368.350	1,24%	83,75%	15	14.424.227	1,11%	85,14%
16	6.450.529	1,17%	84,65%	16	9.371.317	1,02%	84,77%	130	193.033.385	14,86%	100,00%
17	6.429.365	1,17%	85,82%	17	9.144.184	1,00%	85,77%		1.298.828.182	100,00%	
18	5.762.790	1,05%	86,87%	118	130.372.608	14,23%	100,00%				
117	72.144.268	13,13%	100%		916.113.346	100%					
	549.338.172	100%									

trilyon gelir sağlanmıştır. Bu gelirlerin Pareto İlkesine göre analizi yapıldığında 2000 yılında 21 vakfın toplam gelirlerin %85'ini, 114 vakfın da %15'inin sağaldığı görülmektedir. 2001 yılında 19 vakfın toplam gelirlerin %83'nü, 116 vakfın da %17'inin elde ettiği görülürken, 2002 yılında 18 vakfın toplam gelirlerin %84'nü almaktadır. Kalan 117 vakfın da %16'sına sahiptir.

15 vakıf toplam gelirlerin %80'ine sahiptir.

Bir tek vakıf bile %20 paya sahiptir.

Bu sonuçlar, vakıflarda büyük bir yoğunlaşmanın olduğunu açık göstergeleridir. Büyük vakıflarla küçük vakıflar arasında aktifler, öz kaynaklar ve gelirler açısından çok büyük farklılıklar bulunmaktadır. Gerek aktif büyüklüğü gerek öz kaynak büyüklüğü ve gerekse gelir büyüklüklerine göre dağılımlara bakıldığında bir tek vakfın bile toplamlardaki payının %20 civarında olduğu açıkça görülmektedir. 135 vakıf içinde en büyük 5 vakıf, toplam öz kaynakların %50'sine, gelirlerin %53'üne sahiptir.

TABLO 12. VAKIFLARIN GELİR BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakıf Sayısı	Toplam Gelirler	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)	Vakıf Sayısı	Toplam Gelirler	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)	Vakıf Sayısı	Toplam Gelirler	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)
1	74.199.500	22,95%	22,95%	1	79.525.837	15,74%	15,74%	1	66.513.098	11,53%	11,53%
2	34.071.957	10,54%	33,48%	2	55.217.419	10,93%	26,66%	2	62.261.443	10,79%	22,32%
3	26.092.038	8,07%	41,55%	3	42.679.717	8,45%	35,11%	3	51.273.688	8,89%	31,21%
4	20.374.390	6,30%	47,85%	4	40.967.169	8,11%	43,22%	4	51.178.476	8,87%	40,08%
5	17.941.249	5,55%	53,40%	5	33.952.291	6,72%	49,93%	5	48.842.791	8,47%	48,55%
6	16.961.642	5,25%	58,65%	6	27.089.490	5,36%	55,30%	6	33.011.705	5,72%	54,27%
7	14.122.527	4,37%	63,02%	7	24.513.118	4,85%	60,15%	7	30.782.703	5,34%	59,60%
8	9.314.657	2,88%	65,90%	8	20.808.837	4,12%	64,26%	8	27.125.663	4,70%	64,31%
9	8.112.843	2,51%	68,41%	9	15.631.037	3,09%	67,36%	9	23.041.375	3,99%	68,30%
10	6.922.396	2,14%	70,55%	10	12.294.435	2,43%	69,79%	10	15.022.487	2,60%	70,90%
11	5.628.818	1,74%	72,29%	11	9.194.690	1,82%	71,61%	11	13.601.183	2,36%	73,26%
12	5.130.491	1,59%	73,87%	12	8.701.592	1,72%	73,33%	12	12.523.724	2,17%	75,43%
13	4.825.816	1,49%	75,37%	13	8.588.179	1,70%	75,03%	13	11.033.637	1,91%	77,34%
14	4.459.980	1,38%	76,75%	14	7.893.987	1,56%	76,59%	14	10.414.547	1,81%	79,15%
15	4.211.294	1,30%	78,05%	15	7.404.801	1,47%	78,06%	15	9.304.373	1,61%	80,76%
16	4.118.161	1,27%	79,32%	16	6.937.678	1,37%	79,43%	16	7.744.833	1,34%	82,10%
17	4.025.315	1,24%	80,57%	17	6.746.628	1,34%	80,77%	17	6.192.247	1,07%	83,18%
18	3.887.572	1,20%	81,77%	18	6.094.486	1,21%	81,97%	18	6.122.259	1,06%	84,24%
19	3.830.419	1,18%	82,95%	19	5.156.379	1,02%	82,99%	117	90.928.897	15,76%	100,00%
20	3.606.719	1,12%	84,07%	116	85.946.356	17,01%	100,00%		576.919.129	100,00%	
21	3.388.612	1,05%	85,12%		505.344.126	100,00%					
114	48.120.990	14,88%	100,00%								
	323.347.386	100,00%									

F. Kamu-Özel Vakıfların Karşılaştırmalı Analizi

Cumhuriyet döneminde kurulan ve halen faaliyetlerini sürdürmekte olan 4,706 adet vakfın 3,677'si gerçek kişiler tarafından kurulan kişi vakıflarıdır. Bu vakıfların bir bölümü genel ve katma bütçeli idareler ile yerel yönetimlerden oluşan kamu sektörü içerisinde kamu kurum ve kuruluşların yöneticileri tarafından kurulmuş olup ilgili kamu kurumunda kamu kurumunun bir alt birimi ve parçası olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu vakıfların kamu kurum ve kuruluşları itibariyle dağılımları Tablo 13'te verilmiştir.

TABLO 13. KAMU VAKIFLARININ DAĞILIMI (SAYI)	
Üniversite Vakıfları	137
Çevre ve Orman Bakanlığı	86
Milli Eğitim Bakanlığı	86
Başbakanlık	72
İçişleri Bakanlığı	68
Belediyeler	47
Sağlık Bakanlığı	39
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	13
Milli Savunma Bakanlığı	11
Kültür ve Turizm Bakanlığı	9
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	7
Ulaştırma Bakanlığı	6
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	6
Adalet Bakanlığı	6
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	4
Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	3
TBMM	1
Dışişleri Bakanlığı	1
TOPLAM	602
Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü	

Tablo 13'te görüldüğü gibi 18 farklı kamu kurumunda toplam 602 adet kamu vakfı bulunmaktadır. Bunlar arasında üniversiteler ve bakanlıklar ilk sırada yer almaktadır. Bu vakıflardan 32 kamu vakfı araştırma kapsamı içindedir.

Araştırma kapsamına giren 135 vakfın kamu ve özel vakıf olarak analizi yapıldığında bunların dağılımları yüzdeleri Şekil 7'de sunulmuştur.

Şekilde görüldüğü gibi 135 vakfın 103'ü özel 32'si kamu vakfidir. Her dört vakıftan birisi kamu vakfı niteliğindedir.

G. Kamu Vakıflarının Aktif-Pasif Kompozisyonu ve Büyüme Yüzdeleri

Kamu vakıflarının aktif-pasif kompozisyonları ve büyüme yüzdeleri Tablo 14 ve 15'te gösterilmiştir.

Toplam 32 kamu vakfının dönen varlıkları 2000 yılında %44 iken 2001 ve 2002 yıllarında ise %60'ların üzerine çıkmıştır. Duran varlıklarda ise bu düzey %55'lerden %30'lar düzeyine inmiştir. Öz kaynaklar oranlarında ise yıllar itibariyle azalan bir trend görülmektedir.

ŞEKİL 7. ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN VERGİDEN MUAF VAKIFLARIN TÜRE GÖRE DAĞILIMI

TABLO 14. KAMU VAKIFLARININ AKTİF-PASİF KOMPOZİSYONU

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Dönen Varlık	181.170.442 TL	44,06%	318.610.172 TL	67,17%	426.244.703 TL	62,26%
Duran Varlık	230.060.046 TL	55,94%	155.689.672 TL	32,83%	258.412.390 TL	37,74%
Toplam	411.230.488 TL	100,00%	474.299.844 TL	100,00%	684.657.093 TL	100,00%
Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Yabancı Kaynaklar	40.105.939 TL	9,75%	70.141.769 TL	14,79%	118.989.129 TL	17,38%
Öz Kaynaklar	371.124.549 TL	90,25%	404.158.075 TL	85,21%	565.667.964 TL	82,62%
Toplam	411.230.488 TL	100,00%	474.299.844 TL	100,00%	684.657.093 TL	100,00%

TABLO 15. AKTİF VE PASİF TOPLAMI ARTIŞLARI

Yıllar	2000-2001	2001-2002
Dönen Varlık	75,86%	33,78%
Duran Varlık	-32,33%	65,98%
Toplam Aktif	15,34%	44,35%
Yabancı Kaynaklar	74,89%	69,64%
Öz Kaynaklar	8,90%	39,96%
Toplam Pasif	15,34%	44,35%

TABLO 16. KAMU VAKIFLARIN AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakif Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakif Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakif Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)
1	124.201.940	30,20%	30,20%	1	90.256.223	19,03%	19,03%	1	144.675.388	21,13%	21,13%
2	68.518.508	16,66%	46,86%	2	83.899.706	17,69%	36,72%	2	109.047.715	15,93%	37,06%
3	56.430.358	13,72%	60,59%	3	66.123.446	13,94%	50,66%	3	100.471.222	14,67%	51,73%
4	54.131.356	13,16%	73,75%	4	63.697.805	13,43%	64,09%	4	81.593.985	11,92%	63,65%
5	32.594.857	7,93%	81,68%	5	48.683.403	10,26%	74,35%	5	69.038.443	10,08%	73,73%
6	23.987.582	5,83%	87,51%	6	35.254.928	7,43%	81,79%	6	60.798.046	8,88%	82,61%
7	8.260.829	2,01%	89,52%	7	15.399.484	3,25%	85,03%	7	25.168.541	3,68%	86,29%
8	6.952.681	1,69%	91,21%	8	14.234.774	3,00%	88,03%	8	20.950.100	3,06%	89,35%
9	6.664.914	1,62%	92,83%	9	9.375.203	1,98%	90,01%	9	11.542.444	1,69%	91,04%
10	5.765.369	1,40%	94,23%	10	9.289.833	1,96%	91,97%	10	10.765.832	1,57%	92,61%
11	5.024.963	1,22%	95,45%	11	8.837.914	1,86%	93,83%	11	10.459.592	1,53%	94,14%
12	4.603.563	1,12%	96,57%	12	6.877.604	1,45%	95,28%	12	10.274.772	1,50%	95,64%
20	14.093.568	3,43%	100,00%	13	6.301.150	1,33%	96,61%	13	8.953.745	1,31%	96,94%
TOPLAM	411.230.488	100,00%		19	16.068.371	3,39%	100,00%	19	20.917.268	3,06%	100,00%
				TOPLAM	474.299.844	100,00%		TOPLAM	684.657.093	100,00%	

TABLO 17. KAMU VAKIFLARIN ÖZKAYNAK BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakif Sayıları	Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)	Vakif Sayıları	Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)	Vakif Sayıları	Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)
1	123.292.715	33,22%	33,22%	1	90.040.561	22,28%	22,28%	1	144.149.639	25,42%	25,42%
2	67.557.913	18,20%	51,42%	2	65.569.159	16,22%	38,51%	2	100.202.501	17,67%	43,09%
3	56.291.597	15,17%	66,59%	3	59.941.694	14,83%	53,34%	3	74.480.621	13,14%	56,23%
4	32.529.308	8,76%	75,36%	4	48.677.262	12,05%	65,38%	4	69.030.147	12,17%	68,40%
5	27.420.264	7,39%	82,74%	5	38.042.803	9,41%	74,80%	5	51.041.125	9,00%	77,40%
6	23.781.585	6,41%	89,15%	6	35.148.695	8,70%	83,49%	6	50.905.678	8,98%	86,38%
7	6.450.529	1,74%	90,89%	7	13.298.871	3,29%	86,78%	7	12.038.666	2,12%	88,50%
8	6.429.365	1,73%	92,62%	8	9.371.317	2,32%	89,10%	8	10.845.945	1,91%	90,42%
9	5.762.790	1,55%	94,18%	9	9.144.184	2,26%	91,37%	9	10.454.241	1,84%	92,26%
10	4.784.337	1,29%	95,46%	10	8.515.363	2,11%	93,47%	10	9.288.935	1,64%	93,90%
11	4.023.627	1,08%	96,55%	11	6.298.185	1,56%	95,03%	11	8.951.268	1,58%	95,48%
21	12.809.404	3,45%	100,00%	12	6.139.549	1,52%	96,55%	21	25.646.591	4,52%	100,00%
TOPLAM	371.133.434	100,00%		20	13.938.397	3,45%	100,00%	TOPLAM	567.035.357	100,00%	
				TOPLAM	404.126.040	100,00%					

TABLO 18. KAMU VAKIFLARIN GELİR BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakıf Sayıları	Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)
1	34.071.957	21,43%	21,43%	1	55.217.419	19,21%	19,21%	1	66.513.098	18,29%	18,29%
2	26.092.038	16,41%	37,85%	2	42.679.717	14,85%	34,06%	2	51.273.688	14,10%	32,38%
3	17.941.249	11,29%	49,13%	3	40.967.169	14,25%	48,32%	3	51.178.476	14,07%	46,45%
4	16.961.642	10,67%	59,80%	4	33.952.291	11,81%	60,13%	4	48.842.791	13,43%	59,88%
5	14.122.527	8,88%	68,69%	5	27.089.490	9,43%	69,55%	5	33.011.705	9,08%	68,95%
6	9.314.657	5,86%	74,55%	6	24.513.118	8,53%	78,08%	6	30.782.703	8,46%	77,42%
7	5.628.818	3,54%	78,09%	7	9.194.690	3,20%	81,28%	7	27.125.663	7,46%	84,87%
8	5.130.491	3,23%	81,32%	8	8.588.179	2,99%	84,27%	8	13.601.183	3,74%	88,61%
9	4.825.816	3,04%	84,35%	9	7.404.801	2,58%	86,85%	9	10.414.547	2,86%	91,48%
10	4.459.980	2,81%	87,16%	10	6.094.486	2,12%	88,97%	10	6.122.259	1,68%	93,16%
11	4.025.315	2,53%	89,69%	11	4.582.969	1,59%	90,56%	11	4.646.220	1,28%	94,44%
12	3.887.572	2,45%	92,14%	12	4.354.215	1,51%	92,08%	12	3.963.184	1,09%	95,53%
13	2.631.779	1,66%	93,79%	13	4.207.661	1,46%	93,54%	15	16.270.542	4,47%	100,00%
19	9.868.217	6,21%	100,00%	14	4.007.857	1,39%	94,93%	TOPLAM	363.746.059	100,00%	
TOPLAM	162.535.708	100,00%		15	3.323.085	1,16%	96,09%				
				17	11.234.360	3,91%	100,00%				
				TOPLAM	287.411.507	100,00%					

H. Kamu Vakıflarında Pareto (80/20) Analizi

Kamu vakıflarının toplam aktif, öz kaynaklar ve gelir büyüklüklerine göre dağılım istatistikleri Tablo 16, 17, 18'de özetlenmiştir.

Adı geçen tablolar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde 32 kamu vakfı içerisinde 13 vakıf gerek aktif büyüklüğü gerek öz kaynak ve gerekse gelirler açısından toplam büyüklüklerin %95'nin sahibidir. Geriye kalan 19 vakıf ise %4'lük bir paya sahiptir.

I. Özel Vakıfların Aktif-Pasif Kompozisyonu ve Büyüme Yüzdeleri

Özel vakıfların aktif-pasif kompozisyonları ve büyüme yüzdeleri Tablo 19 ve 20'de gösterilmiştir.

TABLO 19. ÖZEL VAKIFLARIN AKTİF-PASİF KOMPOZİSYONU

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Dönen Varlık	211.875.636 TL	56,31%	404.776.281 TL	59,56%	514.303.309 TL	54,53%
Duran Varlık	164.379.053 TL	43,69%	274.785.253 TL	40,44%	428.812.306 TL	45,47%
Toplam	376.254.689 TL	100,00%	679.561.534 TL	100,00%	943.115.615 TL	100,00%
Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Yabancı Kaynaklar	63.391.673 TL	16,85%	114.907.636 TL	16,91%	124.161.527 TL	13,17%
Öz Kaynaklar	312.863.016 TL	83,15%	564.653.898 TL	83,09%	818.954.088 TL	86,83%
Toplam	376.254.689 TL	100,00%	679.561.534 TL	100,00%	943.115.615 TL	100,00%

103 Özel vakfın yıllar itibarıyla büyüme yüzdeleri 2000-2001 yılında aktif büyüme oranı %80.6 iken 2001-2002 yılında bu oran %38.7 oranında gerçekleşmiştir. Yatırımlar içerisinde dönen varlık yatırımları oranı %50'nin üzerinde seyretmektedir.

TABLO 20. ÖZEL VAKIFLARIN BÜYÜME YÜZDELERİ

Yıllar	2000-2001	2001-2002
Dönen Varlık	91,04%	27,06%
Duran Varlık	67,17%	56,05%
Toplam Aktif	80,61%	38,78%
Yabancı Kaynaklar	81,27%	8,05%
Öz Kaynaklar	80,48%	45,04%
Toplam Pasif	80,61%	38,78%

J. Özel Vakıflarda Pareto (80/20) Analizi

Özel vakıfların toplam aktif, öz kaynaklar ve gelir büyüklüklerine göre dağılım istatistikleri Tablo 21, 22, 23'te özetlenmiştir.

Tablo 21 incelendiğinde görülecektir ki aktif büyüklüğü itibariyle bir vakıf toplam büyüklüğün %40'ını, beş vakıf %75'ini, 10 vakıf %85'ni oluşturmaktadır. Geriye kalan 93 vakıf ise ancak %15'lik bir paya sahiptir.

Tablo 22 incelendiğinde öz kaynak büyüklüklerine göre bir vakıf toplam büyüklüğün 2000 yılında %14.4'nü, 2001 yılında %38.4'ünü, 10 2002 yılında ise %35.2'ni oluşturmaktadır. 2000 yılında ise beş vakfın payı %52 iken izleyen yıllarda bu pay %72 seviyesine çıkmıştır.

Tablo 23'teki gelir büyüklüğü itibariyle dağılımlar incelendiğinde 2000 yılında bir vakıf toplam büyüklüğün %45'ini, 2001 yılında %35'ini 2002 yılında da %28'ini oluşturmaktadır. Onbir vakfın payı yıllar itibariyle sırası ile %81.3, %77 ve %73'ünü oluşturmaktadır.

K. Kamu ve Özel Vakıfların Aktif, Öz Kaynak ve Gelir Büyüklüklerinin Karşılaştırmalı Analizi

Özel vakıflar aktif ve özkaynak büyüklüğü açısından kamunun önündedir.

Kamu ve özel vakıfların aktif, öz kaynak ve gelir büyüklükleri karşılaştırmalı olarak 8, 9 ve 10 nolu Şekillerde sunulmuştur.

TABLO 21. ÖZEL VAKIFLARIN AKTİF BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

2000 YILI				2001 YILI				2002 YILI			
Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)	Vakıf Sayıları	Aktif Toplam	Aktif Toplam (%)	Aktif Kümülatif (%)
1	157.622.014	41,89%	41,89%	1	272.150.332	40,05%	40,05%	1	367.819.856	39,00%	39,00%
2	49.802.948	13,24%	55,13%	2	121.325.991	17,85%	57,90%	2	156.475.740	16,59%	55,59%
3	27.111.321	7,21%	62,33%	3	45.052.951	6,63%	64,53%	3	73.934.659	7,84%	63,43%
4	19.897.917	5,29%	67,62%	4	40.322.857	5,93%	70,46%	4	72.901.507	7,73%	71,16%
5	16.108.839	4,28%	71,90%	5	31.697.662	4,66%	75,13%	5	39.453.000	4,18%	75,34%
6	12.516.099	3,33%	75,23%	6	23.877.096	3,51%	78,64%	6	24.770.604	2,63%	77,97%
7	9.457.721	2,51%	77,74%	7	13.425.777	1,98%	80,62%	7	24.697.703	2,62%	80,59%
8	7.998.242	2,13%	79,87%	8	11.471.244	1,69%	82,31%	8	21.315.180	2,26%	82,85%
9	7.825.163	2,08%	81,95%	9	10.179.156	1,50%	83,80%	9	17.305.069	1,83%	84,68%
10	6.558.627	1,74%	83,69%	10	9.230.485	1,36%	85,16%	10	14.804.603	1,57%	86,25%
11	5.303.426	1,41%	85,10%	11	8.893.077	1,31%	86,47%	11	13.651.809	1,45%	87,70%
12	4.276.081	1,14%	86,24%	12	8.553.995	1,26%	87,73%	12	10.280.002	1,09%	88,79%
91	51.776.291	13,76%	100,00%	91	83.380.911	12,27%	100,00%	91	105.705.883	11,21%	100,00%
TOPLAM	376.254.689	100,00%		TOPLAM	679.561.534	100,00%		TOPLAM	943.115.615	100,00%	

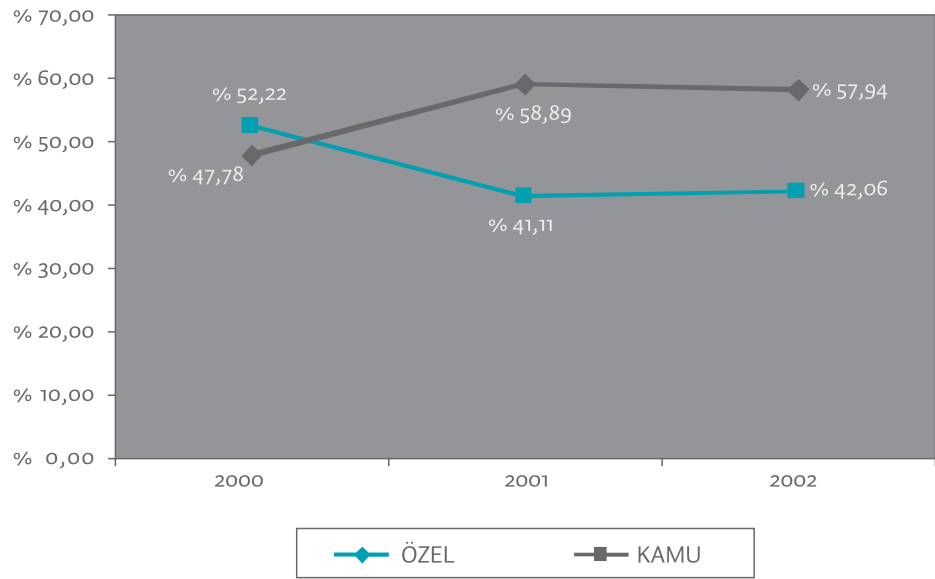
TABLO 22. ÖZEL VAKIFLARIN ÖZKAYNAK BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Vakıf Sayıları	2000 YILI			Vakıf Sayıları	2001 YILI			Vakıf Sayıları	2002 YILI		
	Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)		Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)		Özkaynak Toplam	Özkaynak Toplam (%)	Özkaynak Kümülatif (%)
1	25.746.703	14,45%	14,45%	1	196.891.689	38,46%	38,46%	1	258.280.320	35,29%	35,29%
2	20.151.649	11,31%	25,76%	2	68.395.669	13,36%	51,82%	2	105.100.855	14,36%	49,66%
3	19.669.514	11,04%	36,79%	3	40.302.398	7,87%	59,69%	3	72.859.583	9,96%	59,61%
4	16.098.048	9,03%	45,83%	4	31.693.978	6,19%	65,88%	4	57.380.974	7,84%	67,45%
5	12.131.903	6,81%	52,63%	5	31.358.785	6,12%	72,00%	5	39.219.463	5,36%	72,81%
6	11.660.295	6,54%	59,18%	6	23.858.216	4,66%	76,66%	6	24.749.606	3,38%	76,20%
7	7.891.579	4,43%	63,61%	7	12.637.107	2,47%	79,13%	7	24.648.316	3,37%	79,56%
8	7.780.527	4,37%	67,97%	8	11.368.350	2,22%	81,35%	8	19.321.742	2,64%	82,20%
9	6.547.620	3,67%	71,65%	9	8.884.719	1,74%	83,09%	9	14.424.227	1,97%	84,17%
10	4.245.640	2,38%	74,03%	10	8.502.807	1,66%	84,75%	10	10.668.493	1,46%	85,63%
11	3.127.038	1,75%	75,78%	11	5.315.099	1,04%	85,79%	11	9.465.556	1,29%	86,93%
12	2.984.331	1,67%	77,46%	12	72.778.489	14,21%	100,00%	12	95.673.690	13,07%	100,00%
13	2.762.495	1,55%	79,01%	TOPLAM	511.987.306	100,00%		TOPLAM	731.792.825	100,00%	
14	2.709.524	1,52%	80,53%								
15	2.218.191	1,24%	81,77%								
88	32.479.681	18,23%	100,00%								
TOPLAM	178.204.738	100,00%									

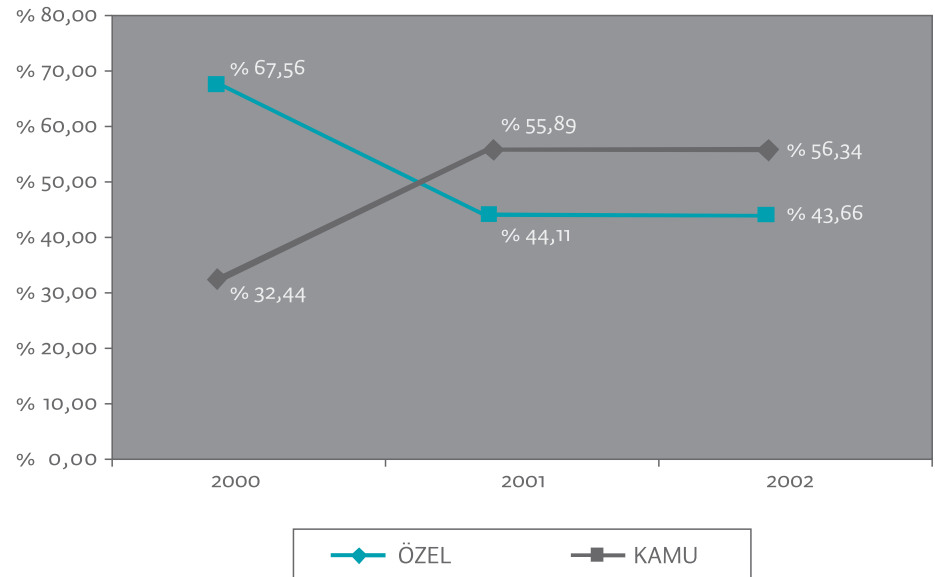
TABLO 23. ÖZEL VAKIFLARIN GELİR BÜYÜKLÜKLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Vakıf Sayıları	2000 YILI			Vakıf Sayıları	2001 YILI			Vakıf Sayıları	2002 YILI		
	Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)		Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)		Gelirler Toplam	Gelirler Toplam (%)	Gelirler Kümülatif (%)
1	74.199.500	45,53%	45,53%	1	79.525.837	35,84%	35,84%	1	62.261.443	28,77%	28,77%
2	20.374.390	12,50%	58,03%	2	20.808.837	9,38%	45,22%	2	23.041.375	10,65%	39,42%
3	8.112.843	4,98%	63,01%	3	15.631.037	7,04%	52,26%	3	15.022.487	6,94%	46,36%
4	6.922.396	4,25%	67,25%	4	12.294.435	5,54%	57,80%	4	12.523.724	5,79%	52,15%
5	4.211.294	2,58%	69,84%	5	8.701.592	3,92%	61,72%	5	11.033.637	5,10%	57,25%
6	4.118.161	2,53%	72,36%	6	7.893.987	3,56%	65,28%	6	9.304.373	4,30%	61,55%
7	3.830.419	2,35%	74,71%	7	6.937.678	3,13%	68,40%	7	7.744.833	3,58%	65,13%
8	3.606.719	2,21%	76,93%	8	6.746.628	3,04%	71,45%	8	6.192.247	2,86%	67,99%
9	3.388.612	2,08%	79,01%	9	5.156.379	2,32%	73,77%	9	5.082.287	2,35%	70,34%
10	2.157.739	1,32%	80,33%	10	3.665.385	1,65%	75,42%	10	3.040.340	1,41%	71,74%
11	1.651.467	1,01%	81,34%	11	3.548.846	1,60%	77,02%	11	2.869.112	1,33%	73,07%
92	30.406.787	18,66%	100,00%	12	3.199.718	1,44%	78,46%	12	2.675.565	1,24%	74,31%
TOPLAM	161.311.490	100,00%		TOPLAM	221.904.216	100,00%		TOPLAM	216.387.179	100,00%	
				13	2.697.748	1,22%	79,68%	13	2.391.246	1,11%	75,41%
				90	45.096.109	20,32%	100,00%	14	2.327.059	1,08%	76,49%
								15	2.184.847	1,01%	77,50%
								16	2.180.252	1,01%	78,51%
								87	46.512.352	21,49%	100,00%

ŞEKİL 8. YILLAR İTİBARIYLA AKTİF BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE DAĞILIM

ŞEKİL 9. YILLAR İTİBARIYLA ÖZKAYNAK BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE DAĞILIM

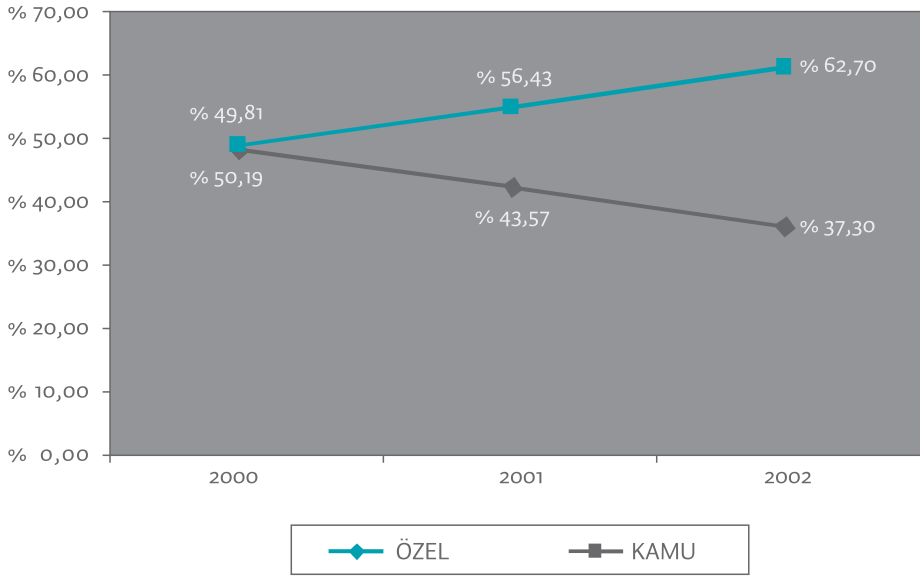
Aktif büyüklükleri itibariyle kamu vakıfları 2000 yılında %52.2 paya sahip iken 2001 ve 2002 yıllarında bu oran %42 seviyesine gerilemiştir. Diğer yandan özel vakıflar aktif büyüklüğü açısından 2001 ve 2002 yıllarında kamunun önüne geçmiştir.

Öz kaynaklar açısından da benzer trend gözlenmektedir. 2000 yılında kamu önde iken izleyen yıllarda özel vakıfların gerisine düşmüştür.

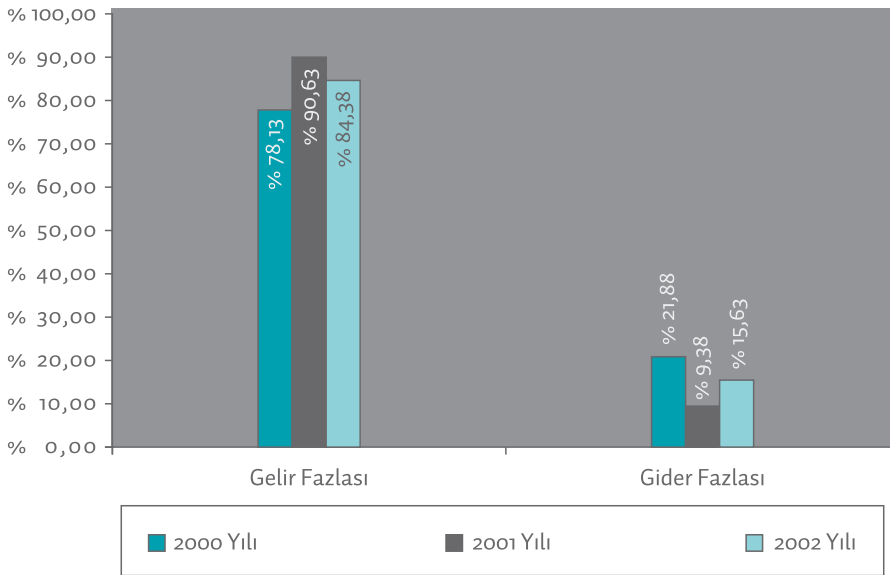
Zorunlu bağışlar nedeniyle gelir kaynakları açısından kamu vakıfları özel vakıfların önünde gitmektedir.

Gelir büyükleri açısından incelendiğinde ilginç bir tablo görülmektedir. 2000 yılında yaklaşık %50 oranında bir gelir paylaşımı söz konusu iken 2001 ve 2002 yıllarında kamu vakıflarının toplam gelirler içerisindeki payı önce %56.4'ya sonra da %62.7'ye yükselmiştir. Gelir yaratma açısından kamu vakıflar özel vakıfların önünde gitmektedir. Bunun

ŞEKİL 10. YILLAR İTİBARIYLA GELİR BÜYÜKLÜĞÜNE GÖRE DAĞILIM

ŞEKİL 11. KAMU VAKIFLARININ FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMI

altında yatan gerçek neden ileride üzerinde tekrar durulacağı üzere zorunlu bağış sistemidir.

L. Kamu ve Özel Vakıfların Faaliyet Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi

Tablo 24 incelendiğinde görüleceği üzere, 32 kamu vakfından 2000 yılında 7'si, 2001 yılında 3'ü 2002 yılında ise 5'i dönemi gider fazlasıyla kapatmıştır. Başka bir deyişle zarar etmiştir.

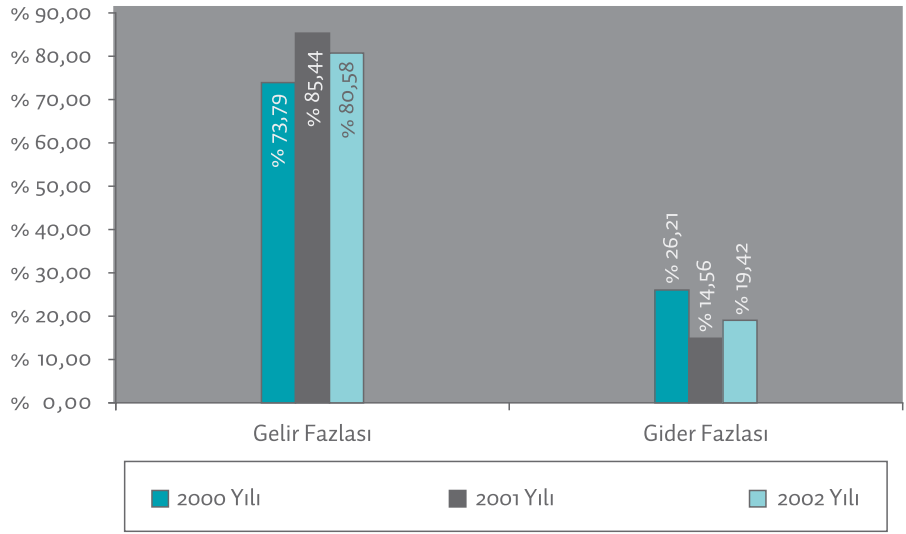
TABLO 24. KAMU VAKIFLARININ FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMLARI

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Gelir Fazlası	25	78,13%	29	90,63%	27	84,38%
Gider Fazlası	7	21,88%	3	9,38%	5	15,63%
Toplam	32	100,00%	32	100,00%	32	100,00%

TABLO 25. ÖZEL VAKIFLARIN FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMLARI

Yıllar	2000	%	2001	%	2002	%
Gelir Fazlası	76	73,79%	88	85,44%	83	80,58%
Gider Fazlası	27	26,21%	15	14,56%	20	19,42%
Toplam	103	100,00%	103	100,00%	103	100,00%

ŞEKİL 12. ÖZEL VAKIFLARIN FAALİYET SONUÇLARI İTİBARIYLA DAĞILIMI

103 Özel vakfın ise 2000 yılında 27'si, 2001'de 15'i, 2002 yılında da 20'si dönemi zararlar kapatmıştır. Şekillerde görüldüğü gibi zarar eden özel vakıf sayısı ve oranı kamu vakıflarından daha yüksek düzeydedir.

M. Enflasyonun Etkileri

Enflasyon vakıf özkaynaklarını eritiyor.

Enflasyonun en büyük tahribatı öz kaynaklar üzerinedir. Enflasyon ortamında işletmeler satın alma gücü açısından öz kaynaklarını koruyamamakta, öz kaynaklar erozyona uğramaktadır. Son otuz yıl ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon nedeniyle tüm işletmeler gibi vakıflar da enflasyondan olumsuz etkilenmişlerdir.

Enflasyonun vakıfların öz kaynakları ve gelirleri üzerindeki etkilerini ortaya koymak amacıyla şu formül kullanılmıştır:

Özkaynaklar veya gelirdeki reel büyüme oranı = $(1 + \text{nominal büyüme oranı}) / (1 + \text{enflasyon oranı})^* - 1$

i. Enflasyonun Öz Kaynaklara Etkisi

Küçük olan vakıflar enflasyon nedeniyle daha da küçülüyor.

Öz kaynaklardaki nominal ve reel büyüme oranları Tablo 26, 27 ve 28'de sunulmuştur.

TABLO 26. ENFLASYONUN 135 VAKFIN ÖZKAYNAKLARINA ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	66,77%	41,78%
Reel Büyüme	-11,61%	8,33%

Enflasyon oranları olarak TEFE alınmıştır. Bu oranlar 2001 yılı için %88.6 2002 yılı için %30.8'dir

Tablo 26'da görüleceği gibi araştırma kapsamındaki 135 vakıfta nominal büyüme oranları 2000-2001 yılları için %66.7, 2001-2002 yılları için %41.7 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyon hesaba katıldığında reel büyüme oranları sırasıyla 2000-2001 yılları için -%11.6, 2001-2002 yılları için %8.3'tür. Bu veriler göstermektedir ki 135 vakfın öz kaynakları 2000-2001 döneminde %11.6 oranında küçülmüştür, erimiştir.

Bu analiz kamu ve özel vakıfları için ayrı ayrı yapıldığında ise şu sonuçlar alınmaktadır. Kamu vakıflarında reel büyüme oranları 2000-2001 yılları için %0.2, 2001-2002 yılları için %6.9'dur. Kamu vakıfları enflasyona karşı kendilerini korumuştur.

Özel vakıflarda ise reel büyüme oranları 2000-2001 yılları için -%4.3, 2001-2002 yılları için %10.8'dir. Görüldüğü gibi özel vakıfların öz kaynakları 2000-2001 yıllarında -%4.35 oranında değer kaybetmiştir, küçülmüştür.

ii. Enflasyonun Gelirlere Etkisi

Enflasyonun vakıfların gelirlere olan etkileri ayrıntılı ve çarpıcı olarak Tablo 29, 30 ve 31'de sunulmuştur.

Tablo 29'da görüldüğü gibi 135 vakfın gelirlerindeki reel büyüme 2000-2001 yılları için -%17.18, 2001-2002 yılları için -%12.77'dir. Bu tablo enflasyon ortamında vakıfların gelirlerinin reel olarak küçüldüğünü göstermektedir.

Tablo 30'da ise enflasyonun kamu vakıflarının gelirleri üzerinde etkileri görülmektedir. Kamu vakıflarının gelirleri de reel olarak küçülmüştür.

Tablo 31'de özel vakıfların gelirlerinin reel olarak ne kadar büyük oranda küçüldüğü görülmektedir. Reel küçülme oranı 2000-2001 yılları için -%27.09, 2001-2002 yılları için -%5.20'dir. Enflasyonun gelirlere etkisi kamu vakıflarına oranla özel vakıflarda daha büyük boyutlardadır.

TABLO 27. ENFLASYONUN KAMU VAKIFLARI ÖZKAYNAKLARINA ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	8,90%	39,96%
Reel Büyüme	0,21%	6,96%

TABLO 28. ENFLASYONUN ÖZEL VAKIFLARIN ÖZKAYNAKLARINA ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	80,48%	45,04%
Reel Büyüme	-4,35%	10,86%

TABLO 29. ENFLASYONUN VAKIF GELİRLERİNE ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	56,29%	14,16%
Reel Büyüme	-17,18%	-12,77%

TABLO 30. ENFLASYONUN KAMU VAKIFLARI GELİRLERİNE ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	76,83%	26,56%
Reel Büyüme	-6,26%	-3,29%

TABLO 31. ENFLASYONUN ÖZEL VAKIFLARIN GELİRLERİNE ETKİSİ

	2000-2001	2001-2002
Nominal Büyüme	37,56%	-2,49%
Reel Büyüme	-27,09%	-5,20%

N. Vakıflarda Bağış ve Yardımlar

Bağış ve yardımların vergi gelirlerine oranı binde 2.5, GSMH'na oranı binde 5

Yıllar itibarıyla Gelir ve Kurumlar Vergisi toplamalarını ifade eden vergi gelirleri ile GSMH rakamları Tablo 32'de sunulmuştur. Vergi Gelirleri ve GSMH ile bağış ve yardım gelirleri arasındaki ilişkiler Tablo 33, 34 ve 35'te gösterilmiştir.

TABLO 32. VERGİ GELİRLERİ VE GSMH

Yıllar	2000	2001	2002
Vergi Gelirleri	26.503.698.000	39.735.928.000	59.631.868.000
GSMH	125.596.129.000	176.483.933.000	271.406.000.000

TABLO 33. VAKIFLARIN BAĞIŞ VE YARDIMLARI / VERGİ GELİRLERİ VE GSMH

Yıllar	2000	2001	2002
Bağış ve Yardımlar	60.122.455 TL	107.196.183 TL	150.210.669 TL
Bağış ve Yardımlar/Vergi Gelirleri	0,2268%	0,2698%	0,2519%
Bağış ve Yardımlar/GSMH	0,0479%	0,0607%	0,0553%

TABLO 34. KAMU VAKIFLARIN BAĞIŞ VE YARDIMLARI / VERGİ GELİRLERİ VE GSMH

Yıllar	2000	2001	2002
Bağış ve Yardımlar	38.420.801 TL	72.260.949 TL	112.101.599 TL
Bağış ve Yardımlar/Vergi Gelirleri	0,1450%	0,1819%	0,1880%
Bağış ve Yardımlar/GSMH	0,0306%	0,0409%	0,0413%

TABLO 35. ÖZEL VAKIFLARIN BAĞIŞ VE YARDIMLARI / VERGİ GELİRLERİ VE GSMH

Yıllar	2000	2001	2002
Bağış ve Yardımlar	21.942.808 TL	35.409.678 TL	38.502.709 TL
Bağış ve Yardımlar/Vergi Gelirleri	0,0828%	0,0891%	0,0646%
Bağış ve Yardımlar/GSMH	0,0175%	0,0201%	0,0142%

Tablo 33'te görüldüğü üzere araştırma kapsamına alınan 135 vakfın bağış ve yardım gelirleri 2000 yılında 60 trilyon, 2001 yılında 107 trilyon, 2002 yılında da 150 trilyondur. Bu rakamların vergi gelirlerine oranlanması halinde, bağış ve yardımların vergi gelirlerine oranı 2000 yılında %0.22, 2001 yılında %0.26, 2002 yılında %0.25'dir. Bağış ve yardımların GSMH'ya oranları ise 2000 yılında %0.04, 2001 yılında 0.06, 2002 yılında %0.05'dir.

Tablo 34'te ise kamu vakıflarının bağış ve yardımlarının vergi gelirlerine ve GSMH'ya oranları görülmektedir. Kamu vakıflarının bağış ve yardım gelirleri 2000

yılında 38 trilyon, 2001 yılında 72 trilyon, 2002 yılında da 112 trilyondur. Çok iyi bilindiği üzere kamunun bağış ve yardım gelirleri zorunlu bağış niteliğindedir. Bunların vergi gelirlerine oranı 2000 yılında %0.14, 2001 ve 2002 yılında %0.18'dir. Bağış ve yardımların GSMH'ya oranları ise 2000 yılında %0.03, 2001 ve 2002 yılında 0.04'tür.

Tablo 35'te 103 özel vakfın bağış ve yardımlarının vergi gelirlerine ve GSMH'ya oranları görülmektedir. 103 özel vakfın bağış ve yardım gelirleri 2000 yılında 21 trilyon, 2001 yılında 35 trilyon, 2002 yılında da 38 trilyondur. Bu rakamların vergi gelirlerine oranlanması halinde, bağış ve yardımların vergi gelirlerine oranı 2000 ve 2001 yılında %0.08, 2002 yılında ise %0.06'dir. Bağış ve yardımların GSMH'ya oranları ise 2000 yılında %0.01, 2001 yılında 0.02, 2002 yılında %0.01'dir.

Bu sonuçlar açıkça göstermektedir ki vakıfların bağış ve yardımlarının toplam vergi gelirleri içindeki payları gerek kamu vakıfları ve gerekse özel vakıflar açısından son derece düşük bir düzeydedir. Bazı çevrelerce iddia edildiği büyük bir vergi kaybı söz konusu değildir.

O. Vakıfların Kurumsal Sektörlerle İlişkileri

Vakıfların hane halkıyla ilişkileri zayıf, devlet katkısı yok ve organize bağış sektörü küçüktür.

Üçüncü sektör olarak vakıfların temel fon kaynakları mali sektörden sağlanan finansal gelirler, hanehalkından ve özel sektör kuruluşlarından sağlanan bağış ve yardımlardır. Devlet katkısı yoktur. İşletme gelirleri ile kira gelirleri ise yok denecek düzeydedir. Bu gelir yapısıyla "organize bağış yardım sektörü" son derece küçük bir sektördür. Oysaki 34 ülkede üçüncü sektörün temel gelir kaynakları büyüklük sırasına göre işletme gelirleri, devlet katkısı ve diğer gelirlerdir. Bağış ve yardımların

oranı %12 düzeyindedir. Bu sonuçlar göstermektedir ki vakıflar mal ve hizmet üretiminden sağlanan işletme gelirleri ve devletin yaptığı katkılarla faaliyetlerini sürdürmektedirler. Sağlanan gelirlerin kullanım biçimleri, sektörler göre dağılımları hakkında mevcut muhasebe ve raporlama düzeni yeterli bir bilgi sağlamadığından sağlıklı bir analiz ve değerlendirme yapılamamaktadır.

Vakıfların kurumsal sektörlerle olan ilişkilerinde kamu yönetimi üçüncü sektörü kurumsal düzeyde geliştirme yerine hanehalkı tasarruflarından %100 eğitime destek programı gibi programlarla yönelerek yararlanmak istemektedir. Kamu yönetiminin bu yaklaşımı yanlış bir yaklaşımdır, yanlış bir stratejidir. Bu strateji geçici bir süre için kısa vadeli olarak kamunun finansman sorununa çözüm getirebilir. Ancak bu uygulama uzun vadede bağış ve yardım sektörünün gelişmesine engeldir. Çünkü bağış ve yardım sektörünün gelişmesi, büyümesi uzun vadede organize olarak vakıfları teşvik ederek mümkündür. Kamu yönetimi bu uygulamasıyla organize olmayan bir bağış sektörünün oluşması için hanehalkına %100 vergi indirimi sağlarken organize sektörü oluşturan vakıflara %5 gibi bir vergi indirimini uygun görmektedir.

IV. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarıyla ilgili bulgular ve öneriler aşağıda özet olarak verilmektedir.

- Eski ve yeni vakıfların ayrı ayrı ele alınarak yapılandırılması yolundaki strateji doğru bir strateji olup bundan sonraki yapılacak düzenlemelerde de sürdürülmelidir. Eski ve yeni vakıflarla ilgili düzenlemeler ayrı ayrı ele alınmalıdır.
- Mevcut vakıfların yapısı başlangıçta ortaya koyduğumuz vakıf kavramıyla ilgili kriterlere uymamaktadır.

Özellikle mal varlığı kriteri ve bir kamu sektörünün parçası olmama kriteri yapılacak düzenlemelerde mutlaka dikkate alınmalıdır.

- Vakıflar finans piyasalarına çok bağımlı bir yapıya sahiptir. Finans piyasalarında meydana gelen dalgalanmalardan çok hızlı bir şekilde etkilenmektedir. Çünkü yatırımlarının büyük kısmı banka mevduatlarından oluşmaktadır. Gelir getiren gayrimenkul yatırımları çok sınırlıdır.
- Pareto analiz sonuçları da açıkça göstermektedir ki vakıflar arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Az sayıda vakıf tüm vakıfların mal varlıklarının büyük bir kısmına sahiptir. Başka bir deyişle vakıfların çok büyük kısmı son derece küçük mal varlıklarına sahiptirler. Küçük mal varlıklarla büyük hedefleri gerçekleştirmek mümkün değildir. Bu durum vakıfların mal varlığı olan kuruluşlar felsefesine aykırı düşmektedir. Yeni yapılacak düzenlemelerde belli ölçülerin altında kalan vakıfların dernek statüsüne dönüştürülmesi gereği vardır.
- Vakıf mal varlıkları enflasyon nedeniyle önemli ölçülerde değer kaybetmişlerdir. Vakıfların mevcut mali tablolarında özellikle parasal olmayan varlıklar ilk aktife giriş değerleriyle gösterildiğinden gerçeği yansıtmamaktadır. Bu bakımdan şirketlerde olduğu gibi vakıflarda da bir enflasyon düzeltmesine ihtiyaç vardır.
- Üçüncü sektörün kurumsal ve organize bir sektör olarak teşvik edecek ve büyütecek biçimde vergi düzenlemeleri gerekmektedir.
- Sağlanan kaynakların sektörler göre dağılımları hakkında sağlıklı bir analiz ve değerlendirmeler yapabilmek için uluslararası standartlarda bir muhasebe ve raporlama düzeni kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ D. 1. C. 18.
Sa:2

MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ D. 1. C. 28
Sayfa 2

Vakıflar Umum Müdürlüğü, Vakıflar Umum
Müdürlüğü'nün Cumhuriyetin İlk On Senesindeki
İşleri Hakkında Rapor, Başvekalet Matbaası,
Ankara-1933

1926 Tarihinden Evvel Mevcut Olan Vakıflar
Hakkında Tatbikat Kanunu Layihası Ve Geçen
Devre Adliye Encümeni Mazbatasına İle Maliye,
Dahiliye Ve Adliye Encümenleri Mazbataları TC
Başvekalet Muamelat Müdürlüğü sayı:6/1605

Bertelsmann Foundation, Foundation Europe,
Society Management and Law Ed. Andreas
Schlüter, Volker and Peter Walkenharst The
Directory of Social Change London 2001.

Salamon M.Lester, Global Civil Society: Dimensions
of Nonprofit Sector The Johns Hopkins University
Nonprofit Sector Series

AYDIN Davut, SAĞLAM Necdet, BAŞAR Mehmet,
ÖZTÜRK Muhsin, "Kar Amacı Gütmeyen
Sektör Olarak VAKIFLAR" Anadolu Üniversitesi
Eskişehir Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar
Merkezi, Eskişehir,1999

Vergi Muafiyeti Olan 135 Vakfın 2000, 2001 ve 2002
Yıllarına Ait Bilanço ve Gelir Tabloları

Ek

TABLO 2. CUMHURİYET İLK ON YILINDA VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNCE YAPILAN HARCAMALARIN DAĞILIMI

Tür	İcmal lira	1924 1340 Lira	1925 1341 Lira	1926 Lira	1927 Lira	1928 Lira	1929 Lira	1930 Lira	1931 Lira	1932 Lira
Darülfununa	495.000	0	0	50.000	100.000	100.000	100.000	100.000	25.000	20.000
Darüşşefekaya	255.000[1]		0	65.000	65.000	25.000	25.000	25.000	25.000	25.000
Hilâlahmere	16.000	10.000	5.000	0	1.000	0	0	0	0	0
Himayei Eftal Cemiyetine	7.700	0	0	5.000	2.700	0	0	0	0	0
Samsun Himayei Eftal Cemiyeti	3.500	0	0	0	1.500	2.000	0	0	0	0
Müğa Türk Ocaklarına	111.500	0	0	0	17.000	34.500	30.000	30.000	0	0
Hudut ve Sahiller Sıhhat U. Müdürlüğüne	675.000	0	0	0	0	150.000	150.000	150.000	150.000	75.000
Belediyelere	160.800	0	49.000	5.500	5.800	5.000	70.500	25.000	0	0
İdareî Hususiyelere	36.900	0	0	7.500	1.400	3.000	0	25.000	0	0
Muallimler Birliğine	9.000	0	0	0	4.000	5.000	0	0	0	0
Himayei Eşcar Cemiyetine	500	0	0	0	0	0	0	500	0	0
Talebe Yurtlarına ve Maarif Cemiyetine	6.000	0	0	0	0	0	0	1.000	0	5.000
Ankara Spor Kulübüne	3.300	0	0	0	2.800	500	0	0	0	0
Ankara Hukuk Fakültesine	3.800	0	0	0	2.500	0	500	0	500	300
Şehitlikleri İmar Cemiyetine	5.000	0	0	0	0	0	0	0	0	5.000
Bikudret Hayratın İmar ve İhyasına	124.386	0	0	0	29.483	25.698	34.479	15.098	9.827	9.751
Mezarlıklar satış bedelinden belediyelere verilen (muhtalif senelerde)	54.550	0	0	0	0	0	0	0	0	54.550
Toplam	1.967.886	10.000	54.000	133.000	233.183	350.693	410.479	371.598	210.327	194.601

Yalnız birmilyondokuzyüztaltmışyedibinsekizyüzseksen liradır.